

PHẦN II: BAN MÊ THUỘT NHỮNG NGÀY ĐẦU TRONG TAY CỘNG QUÂN

Nguyễn Định

Đã hơn một phần tư thế kỷ, thời gian trôi đi với biết bao vật đổi sao dời, nhưng trong tâm hồn mỗi người dân thành phố "Buôn Muôn Thửa", kỷ niệm xưa vẫn còn đó, thành phố quen thân của 26 năm về trước vẫn còn in sâu trong kí ức của mỗi con người. Như đại lộ Thống Nhất, chạy dài từ trung tâm thành phố ở Ngã 6 cho tới Buôn A Lê A, qua Hội đồng Tỉnh, Câu Lạc Bộ Biên Thùy, Bưu Điện, Bộ Chỉ Huy Tiểu Khu, Công viên, Ty Ngân Khố, Trường Trung học Hưng Đức, là cửa ngõ phía Nam của thành phố. Đường Lê Lợi, nối từ đại lộ Thống Nhất, bọc theo Câu Lạc Bộ Biên Thùy, khu cư xá Sĩ quan, cho đến trường Trung Học Tổng Hợp. Đại lộ Hùng Vương, nối từ Quân Y viện, ngang qua doanh trại đại đội 206 Cảnh sát Dã Chiến cho đến khuôn viên nhà thờ Chính Tòa, ở ngã 6 - Con đường Phan Chu Trinh, từ Ngã 6, ngang qua Trường Nữ Trung Học Vinh Sơn cho đến Tòa Giám Mục. Đại lộ Tự Do, nối ngã 6, trung tâm thị xã với bến xe Cây Số 3, cửa Bắc thị xã, ngang qua biết bao Ty, Sở, và B Chỉ Huy Cảnh Sát Quốc Gia Tỉnh, mà bên kia là Phi Trường L.19. Con đường Hàm Nghi dài hun hút, nối Phan Chu Trinh chạy dài cho đến ngõ vào Xả Châu Sơn. Đường Phan Bội Châu, cũng từ Phan Chu Trinh, cắt Hai Bà Trưng, Lý Thường Kiệt, Y Jút, Nguyễn Thái Học, Tôn Thất Thuyết chạy dài cho đến Chùa Khải Đoan, trường Trung Học Bồ Đề và doanh trại Thiết Đoàn 8 Thiết Giáp, cửa ngõ của phía Tây Thị Xã.

Với bao tấp nập của phố phường, lộng lẫy như Khách sạn Anh Đào, Hồng Kông, Hoàng Gia, Khu Quang Trung - Hai Bà Trưng và ciné Nguyễn Huệ, Khu chợ Y Jut với ciné Lo Do, Ngân Hàng Đại Á, Sài Gòn Tín Dụng, và nhà hàng Thanh Thế lầy lừng trên Ama Trang Long. Những tiệm buôn khang trang như Trúc Lâm, Minh Sơn, Thăng Long, Dân Thiên Đường ...và biết bao thực đơn nổi tiếng của Vĩnh Thuận, Hoàng Vinh, Tân Cao Nguyên, và Le Blanc de Neige....

Những cảnh vật và sinh hoạt đó không dễ gì phai mờ được trong tâm trí những người dân Banmethuot, và còn biết bao nhiêu nữa, những phần hoa của phố thị thừa nào, mà mỗi người, một đời đã sinh ra và lớn lên ở nơi này, hay hoặc gĩa đã 1 thời được sinh hoạt của phố phường này cư mang và nuôi dưỡng, nhất định không thể nào quên được Banmethuot với kỷ niệm của đời mình. Banmethuot, đã 26 năm qua, những tang thương dâu bể đã biến dời, phố phường tấp nập xưa chỉ còn lại trong ký ức mà thôi, và 60 ngàn dân bây giờ đang phiêu bạt khắp 4 phương trời, ai còn, ai mất, nào ai đã biết, nhưng trong tim, trong óc của mỗi dân đing, Banmethuot mãi mãi và bất diệt.

BAN MÊ THUỘT, THÀNH PHỐ BỎ NGỎ

Thứ Hai, ngày 10 tháng 3 năm 1975

Khi đem ra cuốn nhật ký viết về trận tấn công Banmethuot của Cộng quân, và tình hình thị xã Banmethuot từ giây phút đầu tiên 2g 20 sáng ngày 10 tháng 3, năm 1975, tôi hoàn toàn chỉ muốn làm 1 người kể chuyện, không thêm bớt và bày tỏ quan điểm của cá nhân để đánh giá hoặc nhận định, những điều này nếu có chỉ là vì sự kiện bắt buộc bởi tính khách quan, phần phê phán, nếu có, hoàn toàn là quan điểm của người đọc. Tôi cũng muốn bày tỏ 1 điều, là những chi tiết đọc thấy trên những trang giấy này, sau hơn 26 năm, chỉ là nhật ký, được ghi lại trong cái nhìn về tình hình thị xã 1 cách khách quan, trên toàn thể khung cảnh và sự kiện ở thành phố Banmethuot vào những ngày khốc liệt và khủng khiếp đó.

Tuy nhiên cái nhìn của tôi nhất định có phần khiếm khuyết, vì từ trận pháo kích mở màn, 2 giờ 20 phút sáng ngày 10 tháng 3 năm 1975, khi những chi tiết tin tức từ các chốt an ninh vòng đai thị xã gửi về cho các trung tâm Hành Quân, cho đến ngày tôi phải rời bỏ Banmethuot, vẫn còn 1 vài khu phố tôi không có cơ hội đi qua vì tình hình an ninh vào những ngày đó. Nhưng những sự việc xảy ra trong khu vực tôi nhìn được, là toàn thể khu phố thị tứ, sầm uất nhất của thị xã này. Tôi cũng ao ước có ai đó kể cho tôi đoạn đường di tản mà Tiểu Khu và Bộ Chỉ Huy Cảnh Sát Quốc gia phải đi qua, từ mặt sau Tiểu Khu hay từ Quân Y viện đến trung tâm Huấn Luyện Tân Bình của Sư Đoàn 23 B Bình ở Trung đoàn 45 BB, đầu

thực sự tôi cũng biết rõ cái nguy hiểm và nỗi gian truân trên đoạn đường đó. Và với bằng ấy sự tình, trong tôi chỉ có nỗi cảm xúc mãi mãi không nguôi và mãi mãi không vơi.

* 2 giờ 20 sáng: Bắt đầu trận pháo kích, kéo dài liên tục cho đến 6 giờ sáng, bằng các loại đại bác: 130 ly, Hoả tiễn 122 ly, đại bác 100 ly gắn trên xe tăng T.54

* 4 giờ sáng: Bộ binh và chiến xa T54 của Cộng quân tấn công mặt Bắc Phi trường L19 với chiến thuật biển người, tiên pháo, hậu xung. Lực lượng phòng thủ phi trường là đại đội Thám Sát Tỉnh, (PRU), trực thuộc Bộ chỉ Huy Cảnh Sát Quốc gia Tỉnh, quân số 40 người.

* 5 giờ sáng : Đơn vị phòng thủ Phi trường L19 xin Tiểu Khu tiếp viện, Tiểu Khu chỉ thị Đại đội 1/224 Địa phương Quận, Đại Úy Hải là đại đội trưởng, nhưng đại đội 224 ĐPQ đã không thể tiến vào Phi Trường L19 được để tiếp cứu đại đội Thám Sát Tỉnh, vì biển người của Cộng quân.

* 6 giờ 20: Phi trường L19 thất thủ, Đại đội Thám sát Tỉnh tan hàng.

* 6 giờ 55: Cộng quân làm chủ mặt Bắc thị xã.

Cộng quân từ mặt Bắc tiến vào thị xã theo đường Phan Chu Trinh và ven vòng đai Phi trường L 19, khu xóm đạo, đến đường Phan Bội Châu, khu Trường Nữ Trung Học Vinh Sơn nằm giữa 2 con đường Phan Chu Trinh và đường Tự Do, mà bên kia đường Tự Do là dinh Tư Lệnh Sư Đoàn 23 Bộ Binh, và bố quân tại đó.

Mặt Tây thị xã

* 7 giờ 5 phút: Cộng quân xâm nhập khu vực suối Bà Hoàng, và cuối đường Hàm Nghi, ngõ vào xã Châu-Sơn.

* 7 giờ 15: Một mũi tiến quân khác của Cộng quân tràn chiếm khu vực cuối đường Hoàng Diệu, (đường đi Bandon, Khu trung tâm xã hội, do linh mục Trương Trọng Tài, mới thành lập để nuôi người gia tàn tật và trẻ mồ côi.

Mặt Nam thị xã

- 7 giờ 30: Cộng quân chiếm khu giáo xứ Tân Mai, Buôn AlêA, nằm trên đường Thống Nhất, nối liền Quốc L 14 tại Trạm kiểm soát cửa Nam, thuộc Cục Cảnh sát Quốc Gia. Dân chúng từ mặt Nam thị xã, đổ xô nhau chạy vào khu Dân Y Viện Banmethuot và Trường Tiểu Học Nguyễn Du tránh đạn.

Cũng vào thời gian này, dân chúng từ cửa Bắc thị xã, khu xóm đạo, bồng bế nhau chạy vào trung tâm thành phố, ở khu Lý Thường Kiệt - Ama Trang Long, chen chúc nhau ở khu vực tiệm Bida Thanh Sơn, tiệm gạo, nhà sách Văn, trên đường Lý thường Kiệt, đối diện Khách sạn Hoà Bình và tiệm chụp hình Hưng Ký. Ở mặt Tây, dân chúng đổ xô nhau chạy về khu trường Tàu nằm trên đường Y - Jut, đối diện Hội Dục Anh. Tình hình tại Trung Tâm thị xã, Từ khu vực Ngã 6, nhà thờ chính tòa (nhà thờ cha Ngoạn), Khu Quang Trung, Ciné Nguyễn Huệ, Ama Trang Long, Hai Bà Trưng, Lý Thường Kiệt, Y - Jut, Ciné Lo Do, Tôn Thất Thuyết, đến khách sạn Hoàng Gia, vẫn còn yên tĩnh, chưa có bóng dáng của Cộng quân.

Cũng thời gian này, các chốt an ninh vòng đai thị xã hoàn toàn tan vỡ. Nhưng tin tức về các mũi tiến quân của Cộng quân, các trung tâm hành quân của Tiểu Khu, Trung tâm hành quân Cảnh Lực của Cảnh sát đã nhận rất đầy đủ.

Từ 7 giờ 30 đến 8 giờ 30 thứ 2, ngày 10 tháng 3 năm 1975, lực lượng Cộng quân đã hoàn toàn làm chủ tình hình các mặt Bắc, Tây và Nam thị xã, vành đai an toàn cho thị xã đã bị phá vỡ, và các chốt điểm quan yếu như Phi trường L19, bến xe cây số 3 ở phía Bắc, Trạm kiểm soát phía Nam và kho đạn Mai Hắc Đế đã lọt vào tay Cộng quân.

* 8 giờ 45: Lực lượng Cộng quân từ khu vực đường Phan Bội Châu và Trường Nữ Trung Học Vinh Sơn chiếm khuôn viên nhà thờ Chính Toà (trung tâm thành phố).

Một cánh quân khác của Cộng quân từ cuối đường Phan Bội Châu, có T54 cũng đang theo đường Phan Bội Châu tiến về khu vực nhà thờ Chính Toà.

* 9 giờ: Lực lượng Cộng quân dùng B40, B41 và cối 60 ly bắn phá khu trung tâm thành phố trên đường Hai Bà Trưng, đoạn từ Quang Trung đến Ama Trang Long (Khu bến xe Lam cũ, cạnh khách sạn Hồng Kông, thiêu huỷ hoàn toàn khu phố này và khu phố dọc theo Quang Trung, từ Hai Bà Trưng đến Lý thường Kiệt, đối diện Khách sạn Tường Hiệp, và Ngân Hàng Đại Á cũng thành 1 biển lửa.

Khu phố trung tâm bị bắn cháy, những cư dân ở đây và dân chúng từ ngoại ô thành phố chạy về tá túc ở khu vực Lý thường Kiệt, trong các tiệm bida Thanh sơn, tiệm gạo, nhà sách Văn ... đã xô nhau chạy băng qua đường Lý thường Kiệt, theo Ama Trang Long và Quang Trung chạy xuống khu chợ, nhà hàng Vĩnh Thuận, đối diện cục Cảnh sát Quốc Gia xã Lạc Giao để ẩn núp.

* 9 giờ 20 sáng ngày thứ 2, 10 tháng 3 năm 1975, một đơn vị Biệt Động Quân, quân lực VNCH đầu tiên xâm nhập được thị xã, qua cửa ngõ phía bắc, rải quân ở khu vực Trường Trung Học Tổng Hợp Banmethuot, ngã 4 đường Bà Triệu và đường Hùng Vương.

* 9 giờ 25: Lực lượng Cộng quân từ khuôn viên nhà thờ chính toà vượt ngã 6, tiến chiếm Cầu Lạc Bộ Biên Thủy, khu cư xá sĩ quan, Hội đồng Tỉnh, nằm ở ngã 3 Lê Lợi và Thống nhất, đối diện khu vườn hoang của bác sĩ Tôn Thất Niệm.

Tuy nhiên, mũi quân phía Nam của công quân, sau khi chiếm khu vực xứ Tân Mai và Buôn Alê A, đã không vượt được tư dinh tỉnh Trưởng, án ngữ trên đường Thống Nhất, đã bố quân dọc theo đại lộ Thống Nhất, bắn phá khu vực Ty Ngân khố và khu Dân Y viện Banmethuot. Tư dinh Tỉnh Trưởng là tiền đồn kiên cố nhất đối với Bộ Chỉ Huy Tiểu Khu lúc bấy giờ, vì tư dinh được bao quanh bằng 1 hệ thống tường xây, và phần dưới của biệt thự này là tường bằng đá tảng. Tư dinh được 1 trung đội Địa Phương Quân trấn thủ, do Trung Úy Hoành chỉ huy.

* 9 giờ 30 phút sáng ngày 10 tháng 3 năm 1975, bộ binh và chiến xa T54 của Cộng quân từ khu cư xá Sĩ quan, Hội đồng Tỉnh và Cầu lạc bộ Biên Thủy, tràn qua khu vườn hoang của bác sĩ Tôn thất Niệm tấn công Bộ chỉ Huy Tiểu Khu Darlác (Banmethuot).

* 10 giờ 15: Đơn vị Biệt đng Quân đưa gia đình Tư Lệnh Sư đoàn 23 BB ra khỏi thị xã để đến doanh trại Trung đoàn 45 BB (ở cây số 5).

* 10 giờ 20: T54 của Cộng quân chiếm Sân vận động và khuôn viên Toà Sơ Thẩm Banmethuot.

* 11 giờ 20: 1 chiếc T54 của công quân bị bắn cháy trước cổng chính B chỉ Huy Tiểu Khu, đối diện Bưu Điện Banmethuot.

* 11 giờ 30: Cộng quân chiếm hoàn toàn khu trung tâm thành phố. Suốt từ Ngã 6, đường Phan chu Trinh, chạy dài theo Quang Trung và Ama Trang Long đến Tôn Thất Thuyết... bắn phá các dãy phố dọc theo Ama Trang Long, Y -Jut và bắn cháy khu chợ Banmethuot.

* 11 giờ 45: Cộng quân bắn cháy 2 chiếc Commando Car của Thiết Đoàn 8 Thiết Giáp tại ngã 3 Tôn Thất Thuyết - Ama Trang Long, trước Bar Quốc Tế và tiệm gạo Thanh Bình.

Tình hình dân chúng ở khu Trung Tâm thành phố

Trung tâm thành phố và khu chợ bị cháy, dân chúng đổ xô nhau chạy tán loạn, nhóm chạy băng qua

đường Tôn thất Thuyết, xuống suối Đốc Học, để đến Trường Tiểu Học Nguyễn Du, đối diện Dân Y Viện Banmethuot, mong thoát khỏi thị xã bằng ngã cửa Nam thành phố, (nếu họ có thể vượt được vòng vây của Cộng quân đang bắn phá khu tư dinh tỉnh trưởng và Ty Ngân Khố). Nhóm khác, băng qua đường Quang Trung, chạy bọc sau Ciné Lo Do và dãy phố đồ gỗ trên đường Y Jut để đến đường Phan bội Châu, lần về hướng Trường Trung học Tỉnh Hạc (trường Bán công cũ). Tại đường Phan bội Châu, 4 chiếc T54 đang án ngữ khu vực từ ngã 4 Phan Bội Châu - Nguyễn tri Phương đến nhà sách Văn Hoa trên đường Phan bội Châu. Thực sự lúc đó người ta không biết được T54 hay M113 của Thiết đoàn 8, nhưng trong những người chạy loạn, có những sĩ quan lạc ngũ, đã hướng dẫn dân chúng chạy theo lối họ nhìn. Đoàn người theo Phan bội Châu chạy đến Tôn Thất Thuyết, rồi theo Tôn thất Thuyết chạy đến đường Hoàng Diệu Nguyễn thái Học. Từ ngã 4 Hoàng Diệu - Tôn thất Thuyết chạy dài đến Hoàng Diệu Nguyễn tri Phương, dân chúng tụ tập 2 bên đường nhìn về hướng Bộ Tư Lệnh Sư đoàn 23 B binh như trông chờ 1 điều gì, trên bầu trời bộ tư lệnh, 2 chiếc máy bay trinh sát L19 vẫn quần quanh trên đầu Bộ Tư Lệnh, và đạn phòng không 37 ly hoặc 12 ly 7 của Cộng quân từ hướng Bandon (hướng tây thị xã) bắn lên đan chéo quanh 2 chiếc L19 như những bông dù làm thành 1 võng lưới, nhưng không 1 chiếc L19 nào trúng đạn.

* 11 giờ 50 thứ 2 ngày 10 tháng 3 năm 1975, Hậu cứ Thiết đoàn 8 di tản.

* 12 giờ Cuc Cảnh Sát Quốc Gia Xã Lạc Giao (Cuc Cảnh Sát thị xã) tan hàng.

* 13 giờ 15: 1 tiếng nổ lớn, rồi 1 cột khói bốc cao che khuất cả khu vực Tiểu Khu, Bộ Chỉ Huy Tiểu Khu trúng hỏa tiễn 122 ly của Cộng quân, Trung tâm hành quân bị sập

* 2 giờ 20: 1 đám dân chúng chạy hốt hải từ khu nhà Công chánh trên đường Hai Bà Trưng, cạnh Bảo Sanh Viện Bác Ái, đổ xô xuống ngã 4 Hoàng Diệu - Nguyễn thái Học, và 1 người nào đó la lớn: " Tiểu Khu mất rồi!", nhưng vì tiếng nói bị ngắt quãng, mãi khi họ đến gần, người ta mới hiểu được Tiểu Khu đã thất thủ!

- Còn Bộ Tư Lệnh Sư đoàn mà,
- Không thể nào, sáng nay lúc mười giờ mấy, tôi còn thấy Biệt động Quân đang đánh ở khu bến xe cũ (bên kia đường Hùng Vương, đối diện Tư dinh Tư Lệnh Sư đoàn 23).
- Chỉ cứu gia đình ông Tường thôi, Đ. mẹ! (không rõ trong đám đông, ai đã nói câu này.)
- Mấy "chã" đang tới kia! Cả đám người cùng nhau nhìn về hướng Nguyễn tri Phương - Hoàng Diệu, một đám đông dân chúng chạy trước, theo sau là bộ binh và T54 của Cộng quân. Đoàn người bỏ ngã 4 Hoàng Diệu Nguyễn thái Học chạy về hướng Hàm Nghi.

Bây giờ là 3 giờ chiều thứ hai, ngày 10 tháng 3 năm 1975, Cộng quân đã hoàn toàn kiểm soát thành phố. Tuy nhiên ở mặt Bắc thị xã vẫn còn Bộ Chỉ Huy Cảnh Sát Quốc Gia Tỉnh, nhưng không hiểu Bộ Chỉ Huy Cảnh Sát còn cầm cự được bao lâu khi Tiểu Khu đã di tản. Người ta nghe được tiếng súng lớn nhỏ vọng liên hồi ở khu vực đó.

* 4 giờ chiều: tin tức xôn xao cho biết Bộ Chỉ Huy Cảnh sát đã rút lúc 3 giờ 40 vì không chịu nổi mưa pháo và biển người của Cộng quân. Ở các khu tập trung đông dân chúng, người ta đang bàn tán xôn xao về tin tức tại trường Tàu ở đường Y Jut, nơi tập trung rất nhiều người chạy nạn, Cộng quân đang thanh lọc dân chúng, tìm bắt các viên chức chính phủ, quân nhân, cảnh sát.

* 6 giờ 30 chiều: một toán bộ binh và 2 chiếc T54 của Cộng quân từ cuối đường Hàm Nghi đang tiến về hướng Phan Chu Trinh, chạy trước họ vẫn là đám đàn bà, trẻ con và người già.

* 7 giờ 15 tối, Cộng quân chia thành nhiều toán, lục soát từng gia đình trên các khu phố: Phạm Phú Quốc, võ Tánh, Hàm Nghi, khu cư xá Lam Sơn của Sư đoàn 23 B Binh. Thanh niên trai tráng đã lẫn trốn từ vườn sau nhà này sang nhà khác, hoặc trốn trên trần nhà, hầm cầu, hầm tránh pháo kích.

* 8 giờ 30, chủ chiếc xe cần câu làm cây (xe Be) thoát khỏi thị xã, lúc 2 giờ chiều qua ngã Phan Chu

Trình, xuyên qua nghĩa trang công giáo, phía sau Tòa Giám Mục, bị bắt ở Cây Số 3, xe bị tịch thu, và bị đuổi ngược về thị xã với vợ và 2 đứa con, đã chạy vào khu Võ Tánh Nguyễn thái Học, anh cho biết đã nhìn thấy rất nhiều Biệt động quân đang tiến về hướng thị xã, Biệt Động Quân đã tiến vào khoảng giữa Xã Đạ Lý và vườn cao-su ở Cây Số 3. (Xã Đạ Lý cách thị xã 6 Km về hướng Bắc, nằm trên Quốc L 14, đường đi Quận Buôn Hồ).

* 9 giờ 45, người ta nhận được tin Chi Khu Banmêthuột, (cách thị xã khoảng 7 Km) đã liên lạc được với Trung Tá Đậu, Chỉ Huy Trưởng Liên Đoàn 21 Biệt động Quân. Những tin này được truyền tai nhau khắp các khu phố, và mọi người, ai cũng tin rằng sẽ có đánh lớn, chắc Biệt động quân còn chờ Nhảy Dù và Thủy Quân Lục Chiến đến!

Suốt đêm ngày 10 tháng 3 năm 1975, người ta nhìn thấy từng đoàn xe Molotova chất đầy hàng hoá, và gạo mà Cộng quân lấy của thành phố chõ vào hướng Bandon (phía Tây Thị Xã).

Thứ Ba, ngày 11 tháng 3 năm 1975

* 6 giờ sáng: dân chúng đã đổ dồn về khu vực các ngã 4 đường Hoàng Diệu - Y Jut và Hoàng Diệu - Nguyễn thái Học, chạy dài cho đến đường Hàm Nghi, tất cả các loại xe, xe Lam 3 bánh, xe nhà, xe vận tải, xe cần cẩu... chõ đầy những người, và đông đảo người đi bộ mang đầy bao, bị, nối đuôi theo xe để chạy ra khỏi thị xã, nhưng xe chỉ lăn bánh được vài chục mét là bị đuổi trở lại, và bộ đội Cộng quân mặc thường phục lần lượt đã rút AK 47, K54 thi nhau bắn chỉ thiên từng loạt để uy hiếp và ngăn chặn. Lệnh ban ra "không ai được chạy loạn, ai về nhà nấy".

Cũng thời gian này, những người chạy xuống khu suối Đốc Học từ chiều hôm qua, 10 tháng 3 năm 1975, vẫn còn chen chúc nhau ở trường Tiểu học Nguyễn Du. Cảnh màn trời, chiếu đất, ngủ đứng, ngủ ngồi lần đầu tiên dân thành phố phải chịu trong suốt mấy mươi năm qua. Tội nghiệp nhất là trẻ em và cụ già, họ vẫn chưa thoát khỏi thị xã bằng ngã phía Nam của thành phố. Vì bộ binh và T54 của Cộng quân đang bủa vây tư dinh Tỉnh trưởng, và 1 cánh quân khác đang hướng về Bộ Tư Lệnh Sư đoàn 23 BB.

* 6 giờ 30 sáng ngày 11 tháng 3 năm 1975, tiếng súng lớn nhỏ của Cộng quân nổ vang di nhắm vào tư dinh Tỉnh trưởng, sau 1 đêm tương đối yên tĩnh. Và cùng lúc, Cộng quân tấn công Hậu cứ Bộ Tư Lệnh Sư đoàn 23 Bộ Binh.

* 8 giờ sáng ngày 11/3/1975, tư dinh Tỉnh trưởng thất thủ.

- Có lẽ Đại Tá Tỉnh Trưởng đã tử thương, ai đó đang cất tiếng hỏi đám đông,
- Từ sáng sớm ngày 10 tháng 3/1975, Chỉ Huy Trưởng Cảnh Sát Quốc Gia Tỉnh đến tìm Tiểu Khu Trưởng, thì ông ta đã chạy qua Bộ Tư Lệnh Sư Đoàn 23 rồi !

* 10 giờ 10, Bộ Tư Lệnh Sư đoàn 23 BB bị trúng Bom của máy bay A37.

* 10 giờ 38 phút, Hậu cứ Bộ Tư Lệnh Sư đoàn 23 b binh tan vỡ.

* 4 giờ chiều ngày 11 tháng 3 năm 1975, Cộng quân dùng xe phóng thanh và đến gõ cửa từng nhà phát lời kêu gọi Quân nhân, viên chức chính phủ và cảnh sát Quốc gia ra đầu thú.

Thứ Tư, ngày 12 tháng 3 năm 1975

Sau khi Bộ Tư Lệnh Sư đoàn 23 BB di tản, dân chúng đã không còn tụ tập nhiều ở các ngã 4 và đường phố như mấy ngày qua. Banmêthuột thực sự đã lọt vào tay Cộng quân, dầu rằng 4 chi khu (4 Quận), Banmêthuột, Lạc Thiện, Phước An và Buôn Hồ vẫn còn nguyên vẹn và người ta vẫn biết Liên đoàn 21 Biệt động Quân vẫn còn ngoài vòng đai thị xã, nhưng thực sự người ta đã tuyệt vọng, và người ta đang cầu nguyện và chỉ còn cầu nguyện mà thôi.

Hôm nay những gia đình chạy khỏi trung tâm thành phố, được trở lại nhìn xem cảnh củ mấy hôm qua, Khu chợ Banmêthuột chỉ còn là 1 bãi tro tàn, những hàng quán chỉ còn chờ vơ mấy cây cột chưa cháy hết. Khu phố Quang Trung, từ ciné Nguyễn Huệ đến Lo Do, từ tiệm kem Chi Cao đến Dân Thiên Đường, Trúc Lâm, Minh Sơn tan hoang đổ nát. Và trên đường Y Jut, đối diện với khu chợ cháy, chạy qua Ama trang Long đến Tôn thất Thuyết, phố xá đều bị đập phá, cạy cửa, cháy đổ, mặt đường còn nguyên dấu đạn cày và nám cháy, mùi khét vẫn còn xông lên nồng nặc.

Ở đâu cũng có người thanh toán nhau, cũng có nằm vùng chỉ điểm, cũng sát phạt hận thù.

* 11 giờ trưa, Cộng quân lại lục soát khu phố ở trường Bồ Đề.

* 12 giờ, 1 toán khác lại lục soát khu phố Lê văn Duyệt, Hàm Nghi, khu Tịnh thất Cao Đài ở Nguyễn tri Phương, Khu Hàm Nghi, Phạm Phú Quốc, Khu cư xá Lam sơn. Các viên chức, quân nhân, thanh niên bị săn đuổi chạy trốn từ khu phố này đến khu phố khác từ chiều tối hôm 10 tháng 3 đến nay, không lúc nào mà không bị căng thẳng, lo âu.

Trong những đêm vừa qua cũng có 1 số người chạy thoát khỏi thị xã, nhưng trong một vài nơi tụ tập dân chúng, người ta vẫn còn nhìn ra được một vài Ty Sở Trưởng và sĩ quan cùng viên chức cảnh sát.

Thứ Năm, ngày 13 tháng 3 năm 1975

Tình hình thị xã gần như đã dịu lại, nhưng cái căng thẳng và sự khủng bố vẫn còn quanh quẩn đâu đó. Dân chúng đã từ từ về nhà cũ của mình.

Tại khu cư xá sĩ quan nằm trên đường Lê Lợi, sau lưng Câu lạc bộ Biên Thùy, chạy dài đến ngã 3 Bà Triệu - Lê Lợi, Cộng quân đã đặt nhiều trạm gác, ụ phòng không, và dọc theo 2 vệ đường, các hố cá nhân đã được đào và ngụy trang, rất nhiều T54 đã đậu rải rác trên suốt con đường này.

Vũ Trường Biên Thùy hay Câu Lạc Bộ Biên Thùy, nằm trên ngã 3 Lê Lợi - Thống Nhất, đối diện Hi Đồng Tỉnh, nơi hàng đêm vang vọng tiếng hát oanh vàng 1 thời, với bóng dáng bao giai nhân ẩn hiện dưới đèn màu, giờ đây là 1 căn nhà hoang, 4 vách đổ nát, nối tiếp vũ trường là khu cư xá sĩ quan, cửa ngõ tan tành, tủ, ghế, đồ gia dụng và giấy tờ bay bừa bãi ngoài sân... nhìn cảnh tan hoang đó thật không khỏi ngậm ngùi mà thương tiếc thừa vàng son vừa qua, chỉ trong vòng 3 ngày trước. Những hoa khôi vũ trường bây giờ biết lưu lạc ra sao, rồi những khách hào hoa đa tình, những sĩ quan đọc thân, đêm đêm tìm lãng quên hay trút bỏ nỗi niềm qua men rượu hay màu mắt giai nhân để tạm quên hoài bão 1 đời trong phút chốc, giờ đây đã là dĩ vãng, dĩ vãng qua rồi biết bao giờ trở lại!

Tại Ngã 6, khu nhà thờ Chính tòa, đường Hùng Vương chạy dài đến Quân Y Viện, đường Tự Do từ Ngã 6 chạy dài ra Cây số 3, các hố cá nhân và ụ phòng không đã được thiết lập. Khách sạn Anh Đào, kang trang và thanh lịch nhất thành phố, chỉ mới khánh thành chưa tròn tuổi cũng đổ nát một vài nơi. Con đường Phan Chu Trinh từ Ngã 6 đến Phan bội Châu, cũng rất nhiều hố cá nhân và súng phòng không. Cuối đường Phan bi Châu, Hàm Nghi, Võ Tánh, Cộng quân cũng đã thành lập các trạm gác, có T54 yểm trợ. Đặc biệt là cuối đường Hoàng Diệu, ngõ vào BanDon, những hố cá nhân và ụ phòng không, cùng 1 hệ thống giao thông hào đã đào xong. Cộng quân đã chằng lưới 4 mặt thành phố.

Những sự việc này báo cho người dân thành phố biết: chiến tranh đang xảy đến, nhưng quả thật trong lòng mọi người không một không ai lo sợ cục chiến tranh này.

Thứ Sáu, ngày 14 tháng 3 năm 1975

Hôm nay Cộng quân bắt đầu thiết lập các tổ chức hành chánh tại thành phố này, lấy danh gọi là Ủy ban nhân dân cách mạng, Thị, Tỉnh, Phường, Khu phố và Tổ dân phố, và các chức vụ Chủ tịch Phường, Khu phố và Tổ trưởng tổ dân phố. Phường 2 đặt tại ngã 3 Phan Chu Trinh - Hàm Nghi, Chủ tịch là Trâm, chủ

1 xưởng cưa tại xã Thọ Thành cầu 14, Các chức vụ chủ tịch hay tổ trưởng là các cán bộ Cộng sản nằm vùng, hoạt động trong thành phố, do đó, những viên chức, sĩ quan, quân nhân, cảnh sát đều được những người này nhận diện, đặc biệt là các chức vụ an ninh, như Phó chủ tịch an ninh phường, Tổ phó an ninh tổ dân phố...

Một Ủy ban Quân quản được thành lập gọi là Ủy Ban Quân quản Thị, do Việt Châu (bí danh) cầm đầu, đặt tại Khách sạn Darlác của ông bà Lý trần Lý, ở số 9 Hai bà Trưng, là văn phòng Phối Trí Viên Cảnh sát Đặc Biệt cũ, đồng thời lấy Trường Trung học Bồ Đề, Hội Đồng Tỉnh làm nơi ra đầu thú cho các viên chức, quân nhân, cảnh sát làm việc cho chính phủ Việt Nam Cộng Hòa. Nhưng nơi tiếp nhận các sĩ quan, viên chức cao cấp lại đặt riêng ở số 9 đường Hai bà Trưng.

Những người đến trình diện đều được cấp giấy chứng nhận đã đến trình diện và cho phép trở về quê làm an sinh sống, nhưng nếu là viên chức cao cấp, sĩ quan quân đi hay sĩ quan cảnh sát thì lập tức bị bắt giữ và dẫn vào khu vực Bandon.

Tất cả các trụ sở Ủy ban nhân dân Phường, Khu phố, nơi tiếp nhận người ra đầu thú đều treo cờ Mặt trận giải phóng miền nam.

*** 11 giờ 30 ngày 14 tháng 3 năm 1975:**

một phi vụ F105 đã oanh tạc vào các điểm treo cờ của Cộng quân, nhưng lại thả lựu vào khu suối Đốc học, rất may là không 1 người dân nào bị thương vong. Đây là lần đầu tiên trong 4 ngày qua, 1 phi vụ không nhắm vào khu vực quân sự, nhưng thực ra, khu quân sự đã không còn nữa, kể từ khi Hậu cứ Bộ Tư Lệnh Sư Đoàn 23 b binh di tản.

Kể từ lúc có phi vụ oanh tạc này, tinh thần dân chúng thành phố đã lên rất cao. Người ta không nghĩ đến chết chóc, mà chỉ nghĩ đến chiến thắng. Những tin đồn về lực lượng Nhảy dù đã được đổ xuống khu nhà dòng Thiên An trên quốc lộ 21, Thủy Quân Lục Chiến đã mở đường khu Cư-Cúc, trên đường tới Quận Phước An, Liên đoàn 7 Biệt động Quân đã đổ bộ khu vực xã Đạ Lý, được truyền đi khắp thành phố, người ta gặp nhau ngoài đường đều đưa tay chào nhau theo kiểu nhà binh mà không hề úy kỵ.

Thứ Bảy - Lễ dọn Phục Sinh, 15 tháng 3 năm 1975

* 10 giờ 25 phút ngày 15 tháng 3 năm 1975, một phi vụ thứ 2 nhằm vào các điểm treo cờ của Cộng quân, phi vụ được coi là chính xác, trái bom thứ nhất đúng vào mục tiêu là văn phòng Xã Lạc Giao, phá hủy trụ sở xã và cục Cảnh sát Thị xã, trái thứ 2 rơi sau lưng trụ sở Phường 2, khu xóm đạo, làm tử thương 1 chủ xe be làm cây, ông Nguyễn Ổn, trái thứ 3 rơi đối diện trụ sở này, bên kia đường Phan Chu Trinh, lạc vào quán Café Vui Sống của Ông Bà Trung, làm tử thương 3 người con gái, trong đó có bà Lài, là vợ Trung Úy Kỳ, và trọng thương 2 người khác.

Sau phi vụ oanh tạc này, Cộng quân đã hạ hết cờ ở các trụ sở và ra lệnh cho toàn thị xã, mỗi nhà phải đào hầm tránh bom trước cửa nhà. Đồng thời, người ta truyền miệng nhau Không Quân đã thả truyền đơn yêu cầu đồng bào di tản khỏi thị xã, 1 số gia đình đã di chuyển ra cây số 5, tạm ẩn trong khu nhà thờ cha Diệu, Xứ Phú Long, và Chùa Dược Sư. Tuy nhiên, ai cũng nhìn được nỗi vui mừng hiện lên khuôn mặt từng người dân thị xã.

Chủ Nhật Lễ Phục Sinh 16 tháng 3 năm 1975

Sáng sớm hôm nay, dân thành phố nhìn thấy các đường phố chính đều đầy dẫy những hố tránh bom cá nhân mà Cộng quân đã đào trong đêm qua, đặc biệt là các con đường chạy ra ngoại ô thị xã như cuối đường Phan chu Trinh, cuối Hàm Nghi và Võ Tánh, suốt dọc Đại lộ Thống nhất và Tự Do, đường Hùng Vương và cuối đường Hoàng Diệu, tại mỗi điểm cuối đường này, đều đặt súng phòng không và T 54 trấn giữ.

Nỗi lo lắng của người dân thành phố trong lúc này chính là thực phẩm, gạo, mắm, muối. Tất cả những

tiệm gạo tư nhân, kể cả kho gạo dự trữ của Phủ Thủ Tướng trên đường Tự Do, cạnh F đặc biệt (Sở Cảnh sát Đặc biệt cũ), cũng đã bị Cộng quân chõ vào hướng Bandon trong suốt mấy đêm qua. Các nhà thuốc Tây tư nhân, thuốc của Bệnh viện, cũng đã bị công quân lấy hết, bi đát nhất là những gia đình công chức, quân nhân, cảnh sát, trước đây những gia đình này sống nhờ vào đồng lương, nay đã không còn nữa, nhiều gia đình phải ăn cháo, hoặc chạy vào rẫy kiếm một thứ gì đó ăn trừ bữa, thật là thảm họa đối với thành phố trong lúc này.

Thứ Hai, ngày 17 tháng 3 năm 1975

Hôm nay, mọi nỗi lo lắng của người dân thành phố hầu như đã bị vát bỏ hết, người ta lo lắng đến tuyệt vọng, nhiều người đã khóc ra tiếng vì 2 tin tức họ nhận được sau đây:

- 2 Trung đoàn bộ binh thục Sư đoàn 23 được đổ xuống Phước An đã bỏ Banmethuot về Nha Trang
- Bộ Tư Lệnh Quân đoàn 2 đã rút khỏi Plei Ku.

Không ai bảo ai, mọi người lại tụ họp với nhau để bàn luận.

- Không thể nào quân đoàn 2 lại di tản, Quân đoàn 2 mất là toàn thể lãnh thổ Quân Khu 2 sẽ thuộc vào tay Cộng quân, mà trước nhất là các tỉnh KonTum, Pleiku, Phú Bổn, Quảng Đức và kế đến là các tỉnh đồng bằng Phú Yên, Bình Định mất nốt. Cộng quân sẽ tiến chiếm Cao nguyên Nam Trung phần: Đà Lạt, Lâm Đồng, uy hiếp miền Đông Nam phần, mà bước đầu là chiếm Long Khánh, để đánh Saigon.

Mặt khác, Nha Trang, Phan Rang khó lòng giữ được, Phan Thiết sẽ mất, như vậy làm sao có thể giữ được Saigon. Không có 1 chiến lược, chiến thuật nào lại sơ đẳng kiểu này.

Đặc biệt là trong khi đó, các đơn vị chủ lực của ta chưa hề đụng đầu với Cộng quân, như Trung đoàn 44, 45 B Binh, Liên Đoàn 21 Biệt Động Quân, Lực lượng Tổng Từ bị, Nhảy Dù và Thủy Quân Lục Chiến, Các sư đoàn không Quân, Thiết Giáp chưa hề thương tổn .

Bỏ Cao Nguyên ??? Không thể nào, Plei ku tuy không phải là 1 thành phố kinh tế hay kỹ nghệ, nhưng so với Banmethuot, Plei ku rất lớn, và là huyết mạch của Quân đoàn 2. Thành phố này phần thịnh nhờ những đơn vị Quân Lực đồn trú tại đây: Bộ Tư Lệnh Quân Đoàn 2, Tiểu đoàn 69 Pháo binh, Pháo Binh 175 ly, Liên đoàn 6 Truyền Tin, Liên Đoàn 21 Biệt Động Quân, Liên đoàn 72 Quân Y, Tiểu Đoàn 20 Chiến Tranh Chính Trị, Sở 2 An Ninh Quân Đội, Tiểu đoàn Quân Cảnh, Quân Nhu, Quân cụ, Quân vận, vân vân ân và vân vân... Thành phố Plei ku, từ khu Diệp Kính cho đến khu chợ Mới, thật là sầm uất. Hai con đường dài nhất có lẽ là đường Hoàng Diệu, chạy dài từ Trà Bá cho đến Tòa Án Mới, xuyên qua nhiều phố xá, khách sạn (Bồng Lai), Trường Trung Tiểu Học (Thánh Phao Lồ, Trung Học công lập Pleiku ..., Con đường thứ 2 là đường Phan Đình Phùng, chạy dài từ Cầu sò 3 (đường vào Bộ Tư Lệnh Quân Đoàn 2) cho đến nhà thờ Quân đi ở Khu Chợ Mới. Với những Câu Lạc bộ và khách sạn nổi tiếng như Thanh Lịch, Câu Lạc bộ Phượng Hoàng, Café Dinh Điền, Bún Nhà Xác, bên hẻm Dân Y Viện... mà ai nỡ để rơi vào tay Cộng quân.